

SUNDIMI I LIGJIT: UDHËZUES PËR PËRDORIM

SUNDIMI I LIGJIT, DEMOKRACIA, TË DREJTAT E NJERIUT

Sundimi i ligjit, demokracia dhe të drejtat e njeriut, tre shtyllat e Këshillit të Evropës, janë të ndërlidhura ngushtë dhe të pandashme.

- ▶ Demokracia siguron që qytetarët të jenë të përfshirë në vendimmarrjen publike;
- ▶ Të drejtat e njeriut mbrojnë individët nga ndërhyrjet arbitrare dhe të tepërta në liritë e tyre dhe sigurojnë dinjitetin njerëzor;
- ▶ Një shtet i udhëhequr nga sundimi i ligjit siguron që ushtrimi i pushtetit publik të jetë i rregulluar dhe i monitoruar.

Sundimi i ligjit promovon demokracinë sepse vendos llogaridhënie për ata që ushtrojnë pushtet publik. Ai mbron të drejtat e njeriut përmes një sistemi drejtësie të pavarur dhe të paanshëm dhe mbron pakicat nga sundimi arbitrar i shumicës.

Pse është kjo thelbësore?

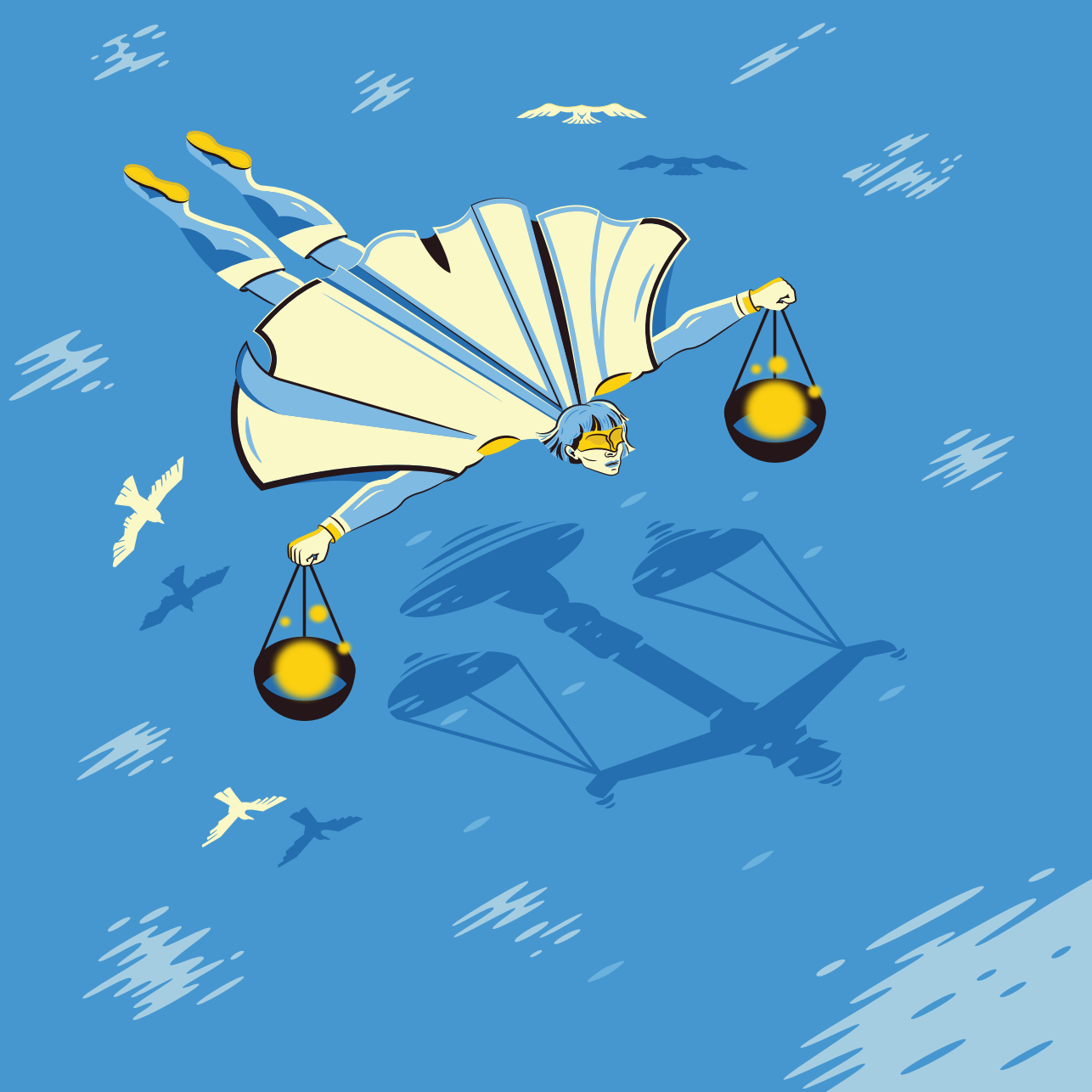
Një shtet pa rregulla të qarta është i prirur ndaj paqëndrueshmërisë dhe arbitraritetit. Sundimi i ligjit mbron liritë themelore të të gjithëve. Është themeli i demokracive moderne.

Sundimi i ligjit mbështetet në pesë parime themelore:

- ▶ **Ligjshmëria** – Ligjet zbatohen për të gjithë dhe vendosin kufij mbi pushtetin.
- ▶ **Siguria ligjore** – Ligjet janë të qarta, të arritshme dhe të parashikueshme.
- ▶ **Parandalimi i abuzimit me pushtetin** – Kryhen kontrole për të shmangur arbitraritetin.
- ▶ **Barazia para ligjit dhe mosdiskriminimi** – Ligjet mbrojnë të gjithë, zbatohen në mënyrë të barabartë dhe diskriminimi është i ndaluar.
- ▶ **Qasja në drejtësi të pavarur dhe të paanshme** – Çdokush mund t'i mbrojë të drejtat e veta në një gjykatë.

Ilustrime të 'Zonjës Drejtësi' nga artistja malteze, Nadine Theuma

LIGJSHMËRIA

Ligjet zbatohen për të gjithë dhe vendosin kufij mbi pushtetin

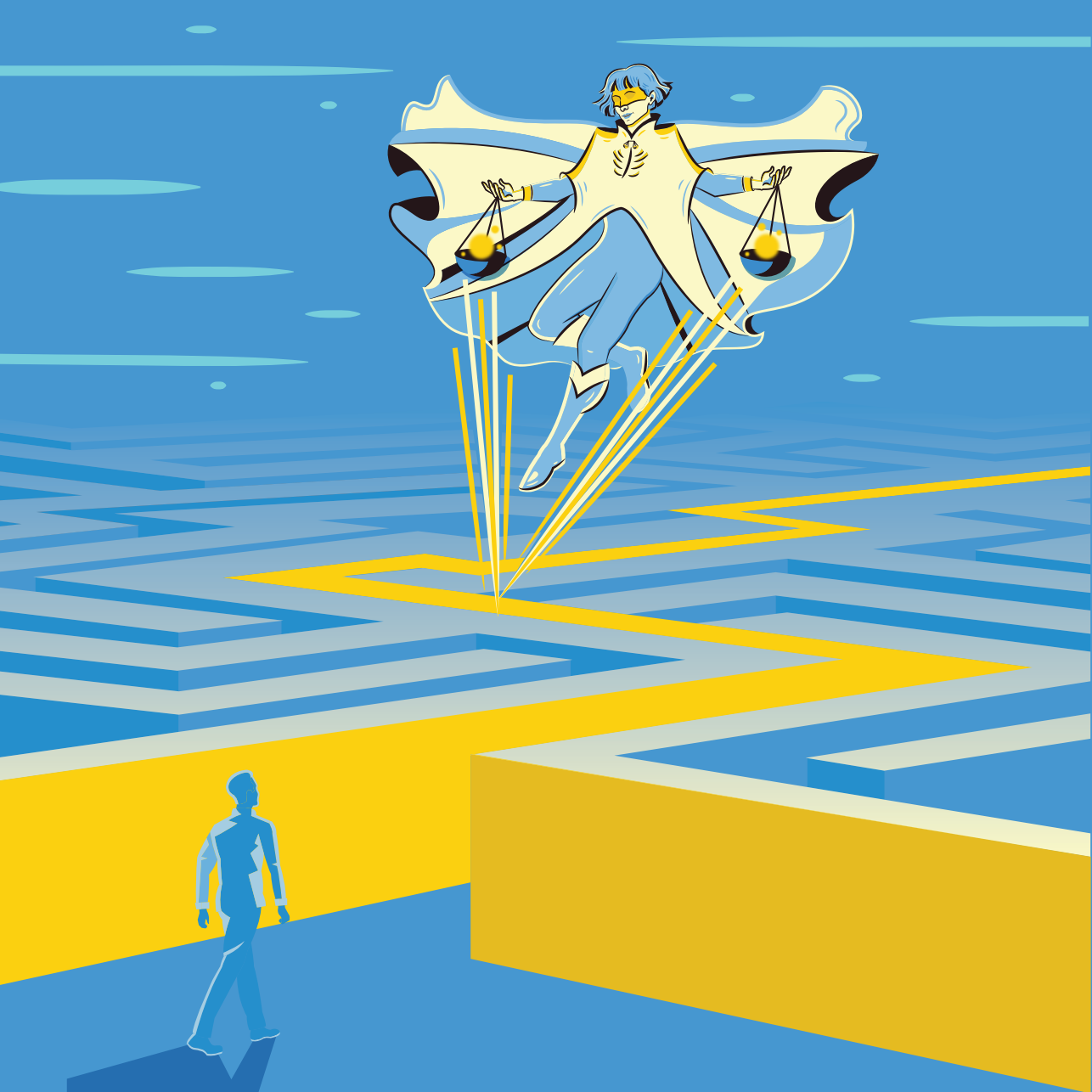
Në një shtet të udhëhequr nga sundimi i ligjit, veprimet e autoriteteve dhe qytetarëve rregullohen nga legjislacioni i miratuar në mënyrë demokratike. Ekzekutivi nuk mund ta ushtrojë pushtetin e tij dhe të imponojë vullnetin e tij pa kufizime ose mbikëqyrje.

Parimet kryesore

- ▶ Të gjitha vendimet duhet të merren brenda kornizës së ligjit.
- ▶ Ligjet duhet të miratohen sipas një procesi demokratik të qartë dhe transparent.
- ▶ Vendimet e autoriteteve publike duhet të rishikohen nga një gjyqësor i pavarur. Qeveria nuk mund t'i japë vetes kompetenca të reja pa ndjekur rregullat e përcaktuara në kushtetutë.
- ▶ Konventat dhe traktatet ndërkombëtare, si dhe vendimet e dhëna nga gjykatat ndërkombëtare, duhet të zbatohen dhe të respektohen.
- ▶ Ligji duhet të zbatohet në mënyrë efektive.

Pse është kjo thelbësore?

Nëse pushteti nuk do të ushtrohej brenda kornizës ligjore, ai do të ishte i prirur ndaj abuzimit. Për shembull, një qeveri mund të kufizonte liritë sipas dëshirës. Qartësia dhe respektimi i legjislacionit të miratuar në mënyrë demokratike janë një garanci për drejtësi dhe barazi për të gjithë.

SIGURIA LIGJORE

Ligjet janë të qarta, të arritshme dhe të parashikueshme

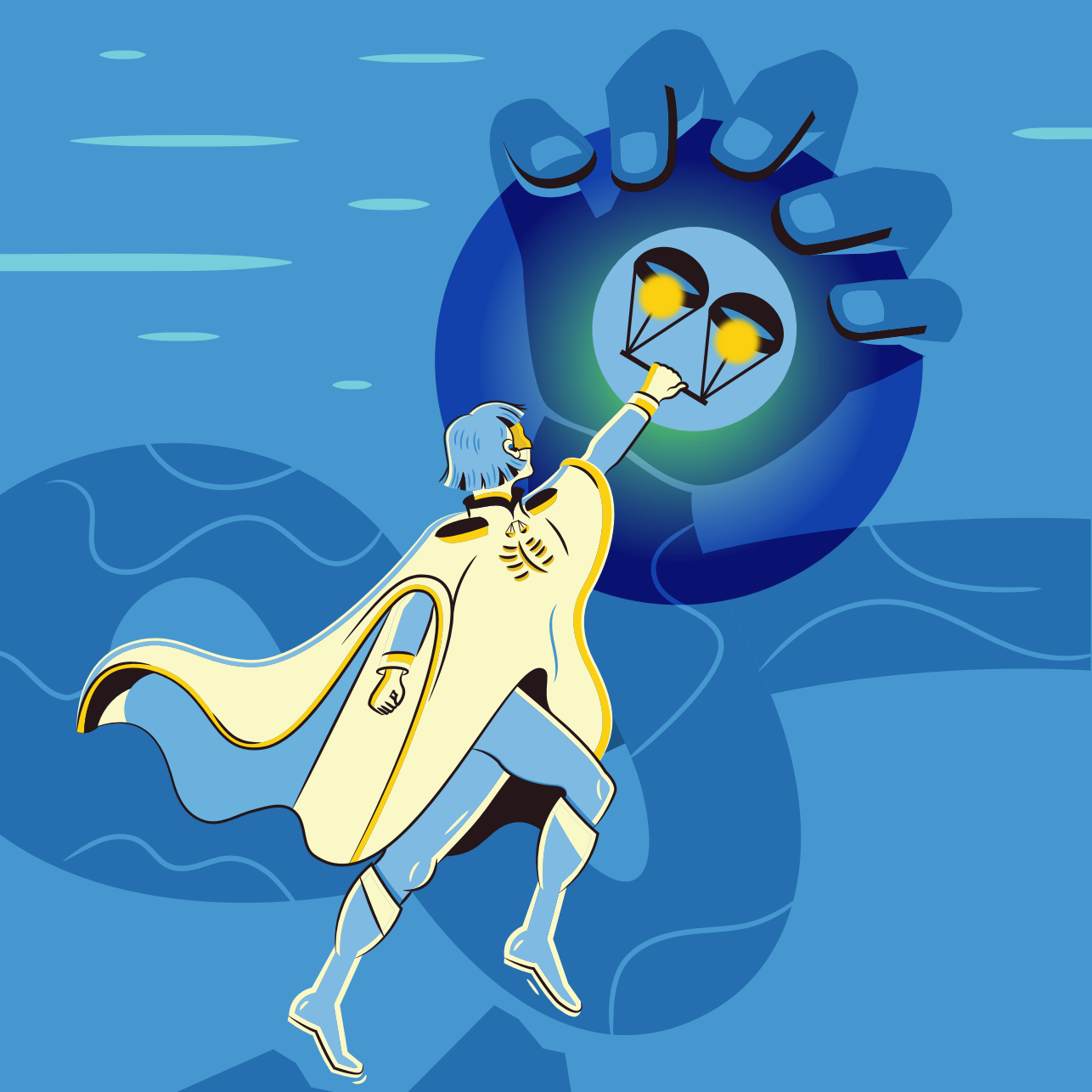
Siguria ligjore garanton që ligjet të jenë të qarta, të arritshme dhe të parashikueshme dhe të mos zbatohen me efekt prapaveprues. Në këtë mënyrë, të gjithë i dinë të drejtat dhe detyrimet e tyre paraprakisht.

Parimet kryesore

- ▶ Ligjet dhe vendimet gjyqësore duhet të jenë lehtësisht të arritshme dhe të kuptueshme.
- ▶ Ligjet nuk duhet të ndryshojnë në mënyrë të paparashikueshme dhe duhet të jenë të qëndrueshme.
- ▶ Një person nuk mund të dënohet për një veprim që nuk përbënte krim ose kundërvajtje penale në kohën kur është kryer.

Pse është kjo thelbësore?

Në mënyrë që individët të veprojnë me siguri, ata duhet të njohin të drejtat dhe detyrimet e tyre. Ligjet e paqarta ose që ndryshojnë me shpejtësi krijojnë pasiguri dhe paqëndrueshmëri, duke i lënë individët të prekshëm ndaj sanksioneve të paparashikueshme.

PARANDALIMI I ABUZIMIT TË PUSHTETIT

Kryhen kontrole për të shmangur arbitraritetin.

Pushteti që është i pakufizuar dhe i pakontrolluar çon në padrejtësi. Rreziqet e pushtetit absolut përfshijnë vendime arbitrare, korrupsion dhe shtypje politike. Për shembull, mbikëqyrja e tepërt pa autorizim ose mbikëqyrje gjyqësore mund të çojë në shkelje të të drejtave të njeriut.

Parimet kryesore

- ▶ Ndarja e pushteteve: pushteti nuk duhet të përqendrohet në duart e një autoriteti të vetëm.
- ▶ Detyrimi për arsyetim: vendimet publike duhet të jenë të justifikuara dhe të shpjeguara.
- ▶ Rishikimi gjyqësor: të gjitha vendimet publike duhet të jenë të mundshme që të kundërshtohen para gjykatave të pavarura dhe të paanshme.

Pse është kjo thelbësore?

Pa mbikëqyrje, një qeveri mund të marrë vendime arbitrare, të censurojë kundërshtarët e saj, ose edhe të shfuqizojë liritë themelore. Sundimi i ligjit vendos mekanizma mbrojtës për të parandaluar abuzime të tilla.

BARAZIA PARA LIGJIT DHE MOSDISKRIMINIMI

Ligjet mbrojnë të gjithë, zbatohen në mënyrë të barabartë dhe diskriminimi është i ndaluar.

Sundimi i ligjit kërkon që të gjithë të kenë të njëjtat të drejta dhe detyra të përcaktuara me ligj dhe të mos ketë dallime të pajustificuara në mënyrën se si trajtohen.

Barazi para ligjit do të thotë

- ▶ Nuk duhet të bëhet asnjë dallim i pajustificuar midis njerëzve, qoftë në ligj apo në zbatimin e tij.
- ▶ Duhet të sigurohet mbrojtje kundër të gjitha formave të diskriminimit.
- ▶ Të njëjtat të drejta dhe detyra duhet të garantohen për të gjithë.
- ▶ Kushdo që diskriminohet duhet të ketë mundësinë të mbrojë veten.

Përparimet kryesore - Shembulli i të drejtës së votës së grave

Vonesa në dhënien e të drejtës së votës për gratë në Evropë është një shembull i diskriminimit historik. Finlanda ishte vendi i parë evropian që u dha grave të drejtën e votës në vitin 1906. Vetëm pas vitit 1918, kjo e drejtë u zgjerua në shumicën e vendeve të tjera evropiane dhe ka qenë universale në Evropë vetëm që nga viti 1984. Sot, sundimi i ligjit, jo vetëm që garanton të drejtën e votës së grave, por gjithashtu siguron dhe nxit pjesëmarrjen e tyre aktive në jetën politike pa diskriminim.

QASJA NË DREJTËSI TË PAVARUR DHE TË PAANSHME

Çdokush mund të mbrojë të drejtat e veta në një gjykatë

Qasja në një gjykatë të pavarur dhe të paanshme u mundëson njerëzve të mbrojnë të drejtat e tyre. Për shembull, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka vendosur që pamundësia për të kundërshtuar në gjykatë ndërprerjen e punësimit të dikujt, privimin nga prona e dikujt, ose ndërprerjen e kontaktit me fëmijët e dikujt, përbën shkelje të të drejtave të ankuesve. Drejtësia e shpejtë dhe e arritshme është thelbësore për të siguruar barazi në të drejta.

Parimet kryesore

- ▶ Çdokush ka të drejtën t'i drejtohet një gjykate dhe të gëzojë një gjykim të drejtë nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme.
- ▶ Vendimet gjyqësore janë të arritshme dhe të shpjeguara qartë.
- ▶ Këshillimi ligjor dhe ndihma ligjore janë të disponueshme për ata që kanë nevojë.
- ▶ Procedurat janë në kohë të arsyeshme dhe me kosto të përballueshme.
- ▶ Vendimet gjyqësore ekzekutohen.

Pse është kjo thelbësore?

Pa qasje në drejtësi, qytetarët që janë trajtuar padrejtësisht nuk do të mund të kërkonin dhe të mbronin të drejtat e tyre. Shteti duhet të garantojë gjykata të pavarura dhe një sistem gjyqësor të arritshëm për të gjithë.

PAX EVAN
TIBI GELI
MAR STA
GELI MEVS

SUNDIMI I LIGJIT NË VEPRIM

Roli i Komisionit të Venecias të Këshillit të Evropës

Komisioni i Venecias ka ndihmuar shtetet anëtare në hartimin e sistemeve kushtetuese që sigurojnë zbatimin e nevojshëm të parimeve të sundimit të ligjit. Komisioni ka ofruar gjithashtu një mjet – Listën e Kontrollit të Sundimit të Ligjit – për të vlerësuar nivelin e zbatimit të parimeve të sundimit të ligjit në një vend të caktuar.

Lista e Kontrollit të Sundimit të Ligjit e Komisionit të Venecias

Lista e Kontrollit të Sundimit të Ligjit 2016 paraqet parimet thelbësore të sundimit të ligjit - ligjshmërinë, sigurinë ligjore, parandalimin e abuzimit dhe keqpërdorimit të pushtetit, qasjen në drejtësi, barazinë dhe mosdiskriminimin - në formën e standardeve me parametra të detajuar dhe burime përkatëse.

Duke përdorur Listën e Kontrollit, qeveria, parlamenti, shoqëria civile, qytetarët, si dhe organizatat ndërkombëtare, mund të vlerësojnë se në çfarë mase respektohen parimet e sundimit të ligjit në një shtet të caktuar. Lista e Kontrollit mundëson kështu identifikimin e dobësive ose mangësive që kërkojnë veprim nga shteti. Komisioni i Venecias ka dhënë rekomandime të shumta se si të korrighohen dobësi dhe mangësi të tilla.

Kush jemi ne?

Komisioni i Venecias “për Demokraci nëpërmjet Ligjit” është organi këshillimor i Këshillit të Evropës për të drejtën kushtetuese, i përbërë nga ekspertë të pavarur.

U krijua më 10 maj 1990, mbi idenë e studiuesit italian Antonio La Pergola. Pas rënies së Murit të Berlinit, Komisioni ndihmoi shumë vende ish-socialiste të miratonin kushtetuta dhe legjislacione demokratike, e më pas t’i bashkoheshin Këshillit të Evropës.

Sot, Komisioni ndihmon shtetet anëtare të tij në hartimin e reformave kushtetuese dhe legjislative në përputhje me standardet ndërkombëtare. Pajtueshmëria me rekomandimet e Komisionit ka lehtësuar procesin e anëtarësimit në Bashkimin Evropian.

Misioni

Me kërkesë dhe përmes një procesi gjithëpërfshirës konsultimesh me autoritetet kombëtare, institucionet shtetërore, palët e interesuara dhe shoqërinë civile, Komisioni i Venecias vlerëson reformat kushtetuese dhe legjislative, veçanërisht në fushat zgjedhore dhe gjyqësore, si dhe jep rekomandime jo-detyruese mbi mënyrën se si mund të përmirësohen këto reforma për të respektuar dhe zbatuar parimet e demokracisë, të drejtave të njeriut dhe sundimit të ligjit, si dhe për të ndërtuar sisteme qeverisjeje efikase dhe të qëndrueshme.

Shtetet anëtare

Komisioni i Venecias përbëhet nga 46 shtetet anëtarë të Këshillit të Evropës dhe 15 shtete të tjera nga Amerika, Afrika dhe Azia.

Pse Venecia?

“Komisioni Evropian për Demokraci nëpërmjet Ligjit” e ka marrë emrin “Komisioni i Venecias” nga qyteti i famshëm italian në Laguna, ku u mbajt mbledhja e parë e tij dhe ku vazhdon të mblidhet katër herë në vit.

1990-2025 - Arritjet

Në 35 vitet e ekzistencës së tij, falë pavarësisë dhe paanshmërisë së tij, profesionalizmit dhe metodave të tij gjithëpërfshirëse të punës, Komisioni i Venecias ka pasur një ndikim të madh në lehtësimin e miratimit të kushtetutave demokratike dhe funksionimit demokratik të institucioneve. Në veçanti, Komisioni ka kontribuar në forcimin e pajtueshmërisë me parimet e sundimit të ligjit dhe në përforcimin e ndarjes së pushteteve dhe pavarësisë gjyqësore në shtetet e tij anëtare.

- ▶ **1000+**: Numri i opinioneve dhe raporteve mbi reformat kushtetuese dhe legjislative.
- ▶ **50+**: Numri i kushtetutave të hartuara ose të rishikuara me ndihmën e Komisionit.
- ▶ **200+**: Numri i ekspertëve të pavarur ligjorë që kanë kontribuar në punën e tij.

Pse ka rëndësi kjo për të gjithë ne?

Sundim i ligjit do të thotë:

Një demokraci e qëndrueshme dhe paqësore.

Qytetarë të lirë dhe të mbrojtur nga arbitrariteti.

Një shoqëri më e drejtë dhe më e barabartë.

Ilustrime: Nadine Theuma

Të gjitha të drejtat e rezervuara.
Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të përkthehet,
riprodhohet ose transmetohet pa lejen paraprake
me shkrim nga Drejtoria e Komunikimeve.
(F-67075 Strasbourg Cedex ose
publishing@coe.int).

Foto © Këshilli i Evropës

Botuar nga Këshilli i Evropës
F-67075 Strasbourg Cedex

www.coe.int

© Këshilli i Evropës, Dhjetor 2025

Faqja e internetit e Komisionit të Venecias

<https://venice.coe.int>

Kjo broshurë shqyrton parimet thelbësore të sundimit të ligjit; ligjshmërinë, sigurinë ligjore, parandalimin e abuzimit me pushtetin, barazinë përpara ligjit dhe aksesin në drejtësi. Këto parime përbëjnë gurthemelin e demokracisë dhe të drejtave të njeriut, duke siguruar qeverisje me llogaridhënie, liri individuale dhe drejtësi shoqërore. Mësoni se si Këshilli i Evropës, përmes punës së Komisionit të Venecias, mbështet shtetet në respektimin e këtyre standardeve dhe mbrojtjen e qytetarëve nga pushteti arbitrar. Pavarësisht nëse jeni politikëbërës, student apo qytetar i angazhuar, ky udhëzues zbulon pse sundimi i ligjit ka rëndësi dhe si i mbron liritë tona çdo ditë.

SQI

www.coe.int

Shtetet Anëtare të Bashkimit Evropian kanë vendosur të lidhin së bashku dijen, burimet dhe fatet e tyre. Së bashku, ata kanë ndërtuar një zonë të stabilitetit, demokracisë dhe zhvillimit të qëndrueshëm, duke e ruajtur kulturën diversitetit, tolerancën dhe liritë individuale. Bashkimi Evropian është i angazhuar t'i ndajë arritet dhe vlerat e tij me vendet dhe popujt përtej kufijve të saj.

